

**BLENDLASHUV QISQARTMALARINING LINGVOPRAGMATIK
XUSUSIYATLARI****Qodirova Madina Bahodir qizi**Termiz iqtisodiyot va servis Universiteti Xorijiy til va
adabiyoti magistranti

Kalit soʻzlar: lingvopragmatika, pragmatik maqsad, kommunikativ vazifa, blendlashuv, media diskurs, nutq akti, auditoriya, ekspressivlik, axborot zichligi, semantik integratsiya, konnotatsiya, taʼsir strategiyasi.

Kirish

Zamonaviy tilshunoslikda til birliklari nafaqat ularning grammatik va semantik tuzilishi asosida, balki nutq jarayonidagi funksional-pragmatik xususiyatlari nuqtai nazaridan ham tadqiq etilmoqda. Til — bu faqat aloqa vositasi emas, balki ijtimoiy taʼsir mexanizmi hamdir. Shu bois har bir yangi leksik birlik, jumladan, blendlashuv asosida yaratilgan qisqartmalar ham muayyan pragmatik maqsadga xizmat qiladi.

Blendlashuv qisqartmalari hozirgi oʻzbek media makonida, reklama diskursida, internet jurnalistikasida hamda ijtimoiy tarmoqlarda keng qoʻllanilmoqda. Ular nafaqat yangi soʻz yasash usuli, balki kommunikativ strategiya elementi sifatida ham namoyon boʻladi. Ushbu bobda blendlashuv qisqartmalarining lingvopragmatik tabiati, ularning pragmatik maqsadi va kommunikativ vazifalari batafsil tahlil qilinadi.

1. Lingvopragmatikaning nazariy asoslari

Lingvopragmatika til birliklarining nutq jarayonidagi vazifasini, soʻzlovchi va tinglovchi oʻrtasidagi munosabatni hamda kontekstning ahamiyatini oʻrganadi. Pragmatik yondashuvga koʻra, til birliklari faqat maʼno ifodalabgina qolmay, balki maʼlum ijtimoiy va psixologik taʼsirni ham amalga oshiradi.

Nutq akti nazariyasiga muvofiq, har qanday ifoda uch bosqichdan iborat:

Lokutsion akt (mazmun ifodasi)

Illokutsion akt (maqsad)

Perlokutsion akt (taʼsir natijasi)

Blendlashuv qisqartmalari ayniqsa illokutsion va perlokutsion bosqichlarda faol rol oʻynaydi. Ular orqali muallif auditoriyaga innovatsionlik, zamonaviylik, tezkorlik kabi maʼnolarni singdiradi.

2. Pragmatik maqsad tushunchasi

Pragmatik maqsad — bu nutq subyekting adresat ongiga muayyan ta'sir ko'rsatish niyatidir. Media matnlarida qo'llaniladigan blendlashuv qisqartmalari ko'pincha quyidagi pragmatik maqsadlarni amalga oshiradi:

Diqqatni jalb qilish

Yangilik effekti yaratish

Axborotni ixcham shaklda yetkazish

Auditoriyada ijobiy konnotatsiya hosil qilish

Brend imijini shakllantirish

Masalan, iqtisodiy yoki texnologik yangiliklar haqida gap ketganda qisqa va jarangdor blendlashuv birliklari o'quvchining e'tiborini tezroq tortadi. Ular yangicha terminologiya orqali "zamonaviylik" semasini faollashtiradi.

Pragmatik maqsad ayniqsa sarlavhalarda yaqqol namoyon bo'ladi. Qisqa va ta'sirchan shakldagi blendlashuv birliklari matnni o'qishga undovchi vosita vazifasini bajaradi.

3. Kommunikativ vazifa va axborot zichligi

Kommunikativ vazifa — axborotni samarali, aniq va tez yetkazish jarayonidir. Blendlashuv qisqartmalari til iqtisodiylik tamoyiliga asoslanadi. Ya'ni, minimal til vositasi orqali maksimal axborot uzatiladi.

Axborot zichligi (informatsion zichlik) quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

Bir birlikda ikki tushuncha mujassamlashadi

Matn hajmi qisqaradi

O'quvchi tomonidan tez idrok qilinadi

Masalan, an'anaviy ikki so'zli birikma o'rniga blendlashuv shakli qo'llanganda matn ixcham va dinamik tus oladi. Bu internet jurnalistikasi uchun ayniqsa muhimdir, chunki raqamli muhitda o'quvchining diqqat vaqti cheklangan.

4. Ekspressivlik va emotsional ta'sir

Blendlashuv qisqartmalarining muhim lingvopragmatik xususiyatlaridan biri — ekspressivlikdir. Ular nutqqa kreativlik va yangilik ohangi beradi. Bunday birliklar ko'pincha emotsional-psixologik ta'sirni kuchaytiradi.

Ekspressivlik quyidagi omillar orqali yuzaga keladi:

Kutilmagan fonetik uyg'unlik

Yangi shaklning noodatiyligi

Semantik integratsiya effekti zamonaviylik assotsiatsiyasi

Reklama matnlarida blendlashuv birliklari auditoriyada ijobiy his-tuyg‘u uyg‘otish, mahsulot yoki xizmatni esda qolarli qilish vazifasini bajaradi. Bu perlokutsion ta’sirning yaqqol ko‘rinishidir.

5. Media diskursida pragmatik strategiyalar

Media diskurs pragmatik jihatdan yuqori ta’sirchanlikka ega kommunikativ makondir. Unda til vositalari auditoriyaga ongli ravishda ta’sir ko‘rsatish uchun tanlanadi.

Blendlashuv qisqartmalari media diskursda quyidagi strategiyalarni amalga oshiradi:

Innovatsion imij yaratish

Global tendensiyalarga moslashish

Auditoriya segmentatsiyasiga moslashish

Brending va marketingni qo‘llab-quvvatlash

Ayniqsa yoshlar auditoriyasiga mo‘ljallangan matnlarda blendlashuv birliklari ko‘proq uchraydi. Chunki ular global media tiliga yaqin va zamonaviy kommunikatsiya uslubini aks ettiradi.

6. Auditoriya omili va qabul qilish mexanizmi

Lingvopragmatik tahlilda auditoriya faktori muhim o‘rin tutadi. Blendlashuv qisqartmalarining samaradorligi quyidagilarga bog‘liq:

Yosh xususiyati

Ijtimoiy tajriba

Til kompetensiyasi

Madaniy kontekst

Yosh auditoriya yangi birliklarni tezroq qabul qiladi, chunki ular innovatsion terminologiyaga moslashgan. Katta yoshdagi auditoriya esa ayrim hollarda bunday birliklarni tushunishda qiyinchilikka duch kelishi mumkin.

Shu bois kommunikativ strategiya ishlab chiqishda adresat xususiyatlari hisobga olinadi.

7. Konnotativ ma’no va imij shakllantirish

Blendlashuv qisqartmalari ko‘pincha denotativ ma’nodan tashqari konnotativ ma’noni ham o‘zida mujassamlashtiradi. Masalan:

“Tech” komponenti — innovatsiya, ilg‘orlik

“Bio” komponenti — tabiiylik, ekologiklik

“Media” komponenti — ommaviylik, axborot makoni

Bu komponentlar brend yoki tashkilot imijini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Natijada blendlashuv birliklari faqat termin emas, balki marketing vositasiga aylanadi.

8. Ijtimoiy-madaniy kontekst

Blendlashuv qisqartmalarining pragmatik samaradorligi ijtimoiy va madaniy omillar bilan chambarchas bog'liq. Globalizatsiya jarayonida ingliz tilining ta'siri kuchaygani sababli gibrid birliklar ko'paymoqda.

Biroq milliy til me'yorlari va madaniy identitetni saqlash masalasi ham dolzarbdir. Lingvopragmatik muvozanat — innovatsiya va milliylik o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashdan iborat.

9. Muammolar va istiqbollar

Blendlashuv qisqartmalarining ortiqcha qo'llanilishi ayrim hollarda kommunikativ to'siqlarni yuzaga keltirishi mumkin. Masalan:

Tushunarsizlik

Talaffuzdagi noaniqlik

Imlo barqarorligining yo'qligi

Shu bois ularni ilmiy asosda o'rganish, normativ mezonlar ishlab chiqish zarur.

Kelgusida lingvopragmatik tadqiqotlar quyidagi yo'nalishlarda olib borilishi mumkin:

Auditoriya qabul qilish mexanizmini empirik o'rganish

Media matnlarida ta'sir kuchini tahlil qilish

Blendlashuv birliklarining diskursiv funksiyalarini aniqlash

Xulosa

Blendlashuv qisqartmalarining lingvopragmatik xususiyatlari ularning zamonaviy media makonidagi ahamiyatini belgilaydi. Ular pragmatik maqsadni amalga oshirish, kommunikativ vazifani bajarish hamda auditoriyaga samarali ta'sir ko'rsatish imkonini beradi.

Mazkur birliklar tilning dinamik rivojlanish jarayonini aks ettiradi va kommunikativ iqtisodiylik tamoyilini ta'minlaydi. Shu bilan birga, ularni me'yorlashtirish va ilmiy asosda tadqiq etish til madaniyatini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Crystal, David. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
2. Yule, George. Pragmatics. Oxford: Oxford University Press, 1996.
3. Leech, Geoffrey. Principles of Pragmatics. London: Longman, 1983.
4. Saeed, John I.. Semantics. Oxford: Blackwell Publishing, 2009.
5. Bauer, Laurie. English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
6. Plag, Ingo. Word-Formation in English. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
7. Fromkin, Victoria; Rodman, Robert; Hyams, Nina. An Introduction to Language. Boston: Wadsworth, 2011.
8. Mahmudov, Nizomiddin. Til va nutq. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2010.
9. Yo'ldoshev, Bozorboy. Hozirgi o'zbek tilida so'z yasalishi. Toshkent: Fan, 2006.
10. Rahmatullayev, Shavkat. O'zbek tilining izohli lug'ati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2008.